

ERKÖLCSTAN

Az erkölcsstan alapvető *feladata* az erkölcsi nevelés, ahogy az ép, úgy az enyhe értelmi fogyatékos gyermekek közösséghez való viszonyának, értékrendjüknek, normarendszerüknek, gondolkodás- és viselkedésmódjuknak a fejlesztése, alakítása. A multidiszciplináris jellegű tantárgy legfontosabb pedagógiai jellemzője ezért az értékek közvetítése, valamint az, hogy társadalmunk közös alapvető normái egyre inkább a sajátos nevelési igényű tanulók értékrendszerébe is beépüljenek, belső igényyé váljanak.

A tantárgy *középpontjában* a formálódó gyermeki személyiség áll testi, szellemi és lelki értelemben. Ez határozza meg a tanulás-tanítás folyamatát, illetve a tartalmi szerkezetet. Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, valamint hazánk Alaptörvénye rögzíti az ember elidegeníthetetlen jogát az élethez és a szabadsághoz, következésképpen az erkölcsstan a személy egyediségét és méltóságát helyezi középpontba, annak képességeitől függetlenül. Erre az alapelvre kell épülnie minden társas kapcsolatnak és közösségi szerveződésnek. Az erkölcsstan magába foglalja az ember minden fontos viszonyulását önmagához, társaihoz és közösségeihez, környezetéhez és a világhoz mert ezek alapozzák meg azt az értékrendet, amelyre az ember döntései során támaszkodhat. Az enyhe értelmi fogyatékos gyermekek nevelésének kiemelt célja, hogy a foglalkozások azonos erővel hassanak a különböző értelmi képességekkel rendelkező, eltérő szociális körülmények között élő, kulturális és etnikai szempontból heterogén csoportot képező tanulók fejlődésére.

Az erkölcsi nevelés fő *célja* a tanulók erkölcsi érzékének kialakítása és fejlesztése, az európai civilizációban általánosan elfogadott erkölcsi értékek tanulmányozása és ezek alkalmazása a mindennapokban azzal a szándékkal, hogy mindez segítségükre legyen a megfelelő életvezetés és értékrend kialakításában, az önálló véleményformálásban, erkölcsi problémáik tudatosításában és a felelős döntéshozatalban. Az erkölcsstan tanulása során az enyhe értelmi fogyatékos tanulók számára is az elemi értékek fokozatosan értékrenddé, többé-kevésbé koherens, folyamatosan formálódó meggyőződéseké állnak össze, amelyek később meghatározó módon befolyásolják a felnőttkori életmódot, életfelfogást és életminőséget. A sajátos nevelési igényű tanulók egyedi képességstruktúrájának tükrében az erkölcsstani alapozás, az erkölcshez kapcsolódó kvalitások fejlesztése, valamint az elsajátított tudás szinten tartása a felnőtté válás folyamata során, életminőséget befolyásoló tartópilléré válik.

Az erkölcsstan tantárgy azoknak az alapértékeknek a megerősítésére törekszik, amelyek összhangban állnak az egyetemes és európai emberi értékrenddel, amely az Alaptörvényből is kiolvasható.

Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók nevelése során törekedni kell a normaértelmezés egyszerű voltára, az ehhez kapcsolódó követelmények konkrét megfogalmazására.

A *magatartást befolyásoló értékek/erények* egy része személyes jellegű, mivel az énnel és az identitással áll kapcsolatban. Ezeket az értékeket, illetve erényeket az erkölcsstan órákon erősíteni kell.

Az *erkölcsi érzék*, a *lelkiismeret* fejlesztése lehetővé teszi, hogy gyermekeink olyan értékeket erősítsenek meg magukban, amelyek egyszerre igazodnak az alapvető erkölcsi értékekhez, valamint saját és közösségeik érdekeikhez.

Az erkölcsi nevelés célja a felelős gondolkodás, valamint a tudatos cselekvés kialakulásának elősegítése. Cél továbbá az empátia, a *szolidaritás* képességének erősítése is. Az erkölcsi nevelés fő feladata az *igazságosság* és a *méltányosság* elvének megértetése és elfogadtatása a gyerekekkel. Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók nevelésénél különös tekintettel kell lenni az *érzelmi intelligencia* fejlesztésére is, amely a viselkedést lényegi módon befolyásolja.

Az erkölcsstan tantárgy felépítése nem elsősorban ismeret-, hanem *érték- és fejlesztésközpontú*; ezért fontossága az enyhe értelmi fogyatékos tanulók nevelésénél kiemelkedő. A tananyag felépítése *spirális szerkezetű*. Az életkornak megfelelő részmakák és tevékenységek háttérben évről évre ugyanazok a nagy tematikai egységek térnek vissza más-más konkrét előfordulási szinten, más-más hangsúlyokkal építve a korábbi tapasztalatokra, kiegészítve és szintetizálva őket. A kétéves szakaszokon belül azonban sem a nagy témakörök, sem pedig a részmakák tantervi egymásutánja nem jelent előírt sorrendet. Az, hogy melyik kérdéskör mikor kerüljön sorra, egyértelműen a tanulócsoporthoz jelen lévő enyhe értelmi fogyatékos gyermekek mentális érettségének ismeretében határozható meg.

A tananyag tartalmát az enyhe értelmi fogyatékos tanulók részére hétköznapi életből merített és oda visszacsatolható tapasztalatokra és *személyes élményekre* kell felépíteni. Ezeket természetes módon egészíthetik ki az életkornak, valamint az adott tanuló mentális képességeinek megfelelő erkölcsi kérdéseket felvető történetek, mesék, mondák, irodalmi vagy publicisztikai szövegek, filmek vagy digitális formában elérhető egyéb tartalmak. Az erkölcsstan a tanulóknak nem közlések befogadóiaként, hanem a tanulási folyamat aktív kérdező, mérlegelő, próbálkozó, vitatkozó és útkereső résztvevőiként tekint.

Mivel az erkölcsi nevelés már kisgyermekkorban, a családban elkezdődik, majd az óvodában és egyre táguló környezeti hatások között folytatódik ideértve a kortársi csoportokat és a médiát is a gyerekek sem az első napon, sem pedig a későbbiekben nem „tisztá lapként” lépnek be az iskola kapuján. Különösképpen igaz ez az enyhe értelmi fogyatékos tanulóknak, hiszen a készségek és képességek eltérő viszonylatában más és más ösztönösen kialakult erkölcsi rendet hoznak magukkal. Ezzel összhangban, illetve ezt alakítva kell megpróbálni segítséget nyújtani az enyhe értelmi fogyatékos tanulóknak ahhoz, hogy el tudjanak igazodni az egymásnak sokszor ellentmondó értéktartalmú információk, üzenetek között, illetve hogy választást igénylő helyzetekben lelkiismeretük szavára hallgatva, morálisan helyes döntéseket tudjanak hozni az életük különböző szinterein.

Mivel ez sohasem jön létre a gyerekek személyes megérintődése és elhatározása nélkül, a *pedagógus feladata* a példamutatás mellett a figyelem ráirányítása a különböző élethelyzetek morális vonatkozásaira, a kérdezés, a gondolkodás és az állásfoglalás bátorítása, a szabad beszélgetések, valamint a nézőpontváltást gyakoroltató szerepjátékok és viták moderálása. Nem lehet azonban eléggé hangsúlyozni különösen az általános iskolai korosztályhoz tartozó enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében hogy az eredmény a közvetítés módján múlik. Egy hiteles felnőtt, akinek értékekkel kapcsolatos nézetei összhangban vannak a tetteivel, *példája révén* hat az enyhe értelmi fogyatékos tanulók erkölcsi értékítéleteire.

Az erkölcsi tanulást számos pedagógiai *módszer* és tevékenység segítheti, amelyek legfontosabb közös jellemzője az *élményszerűség*, a fizikai, szellemi és lelki értelemben vett cselekvő tanulói részvétel. Az erkölcsstanórák kitüntetett munkaformája lehet sok egyéb mellett: a szabad beszélgetés, az önkifejező alkotás, a vita, a szerepjáték, a megfigyelés, a kérdezés, a rendszerezés és az elemzés, valamint az iskolai és a helyi közösség életébe, esetleges problémáinak megoldásába, a különböző szintű kulturális és közösségi értékteremtésbe való tevékeny bekapcsolódás. Az erkölcsi nevelés komoly lehetőségeit kínálják ugyanakkor az olyan tanórán kívüli formák is, mint például az iskolai hagyományok ápolása, a társak segítése, vagy a közösség számára végzett bármilyen hasznos tevékenység.

Mindezzel összhangban az *értékelés* módja is eltér a hagyományos tantárgyi értékeléstől. Az osztályozás nélküli értékelés fontos területe lehet a kívánatos magatartási értékek rendszeres megerősítése szóban vagy bármilyen egyéb formában egyrészt a pedagógus, másrészt a társak és a közösség részéről. Az ilyen típusú visszajelzések befogadására jó keretet nyújthatna a tanulói portfólió.

3. évfolyam

Az enyhén értelmi fogyatékos tanuló közvetlen környezetébe való beilleszkedésének, sikeres, egyben önálló életvezetésének kulcsa az erkölcsi normák által meghatározott értékekhez való alkalmazkodás. Az elfogadás, a segítőkészség elveinek megismerése elősegíti a közösségbe való hatékony beilleszkedést. A 3. évfolyamos tanulónak is lehetőséget kell biztosítani, hogy átélje a közösséghez, szülőföldhöz, nemzetéhez tartozás örömét.

A 3. évfolyamon az önfegyelem, az önkontroll, a szociális magatartás kialakulásának, a konfliktusok kezelésének segítése a cél. Kiemelt szerepet kap a szociális érzékenység erősítése, a többféle közösséghez tartozás felismertetése; az összetartozás, a szabályok szerepének megértése.

A tantárgy lehetőség kínál a családi életre nevelés, a hazafias nevelés különféle témáinak feldolgozásához, amit össze lehet hangolni az anyanyelvi kommunikációs kompetencia aktuális fejlesztési céljaival. Az érzések, gondolatok kifejezésére a rajzolás, festés, mintázás önkifejezési formái mellett egyre hangsúlyosabb szerepet kapnak a szabad, oldott hangulatú beszélgetések.

Törekedni kell a szűkebb és tágabb környezetben jelen levő kulturális örökség bemutatására, annak feltárására, a néphagyományok és helyi tradíciók megismerésére, elsősorban a közvetlen tapasztalás útján.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	1. Milyen vagyok, milyennek látnak mások	Órakeret 3óra+2 szab. felh. óra
Előzetes tudás	Elemi ismeretek tulajdonságainkról.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Önismeret, önelfogadás segítése, példakép keresése. Önfegyelem, önkontroll, szociális magatartás kialakulásának segítése.	
Ismeretek/Fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<p><i>Tulajdonságaim</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – külső és belső tulajdonságaim, – miben vagyok ügyes, – kapcsolataim társakkal, felnőttekkel. <p><i>Szokásaim, érzelmeim, indulataim</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – mindennapi feladataim az iskolában és otthon; – szabadidős tevékenységeim; – érzéseim, indulataim kifejezése (öröm, bánat, düh, szomorúság, önzés, önzetlenség). 		<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> mesék, történetek szereplőinek tulajdonságai, véleményalkotás.</p> <p><i>Környezetismeret:</i> külső és belső tulajdonságok.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> emberábrázolás a művészetben, karakterábrázolás filmekben.</p>

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Külső, belső tulajdonság, önismeret, szokás, érzelem, indulat, öröm, bánat, düh, szomorúság, önzés, önzetlenség, segítőkészség, példakép, mesehős.
------------------------------------	--

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	2. Közösségben és egyedül – a társaim és én	Órakeret 5 óra + 2 szab. felh. óra
Előzetes tudás	A testbeszéd alapelemeinek ismerete. Személyes tapasztalatok az osztályközösség működéséről.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Hatékony kommunikáció feltételeinek tudatosítása. A baráti kapcsolatok létrehozásához, megtartásához és az esetleges konfliktusok kezeléséhez szükséges készségek fejlesztése. Szociális érzékenység erősítése.	
Ismeretek/Fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<p><i>Párbeszéd</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – beszélgetés helyzetei, beszélgető partnereim; – a testbeszéd szerepe (testtartás, arcjáték); <p><i>Az igazi barát</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – hogyan választok barátot; – ki az igazi barátom, milyen tulajdonságai vannak. <p><i>Békében és haragban</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – helyes viselkedési formák; 		<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> figyelem a beszélgető társra.</p> <p><i>Környezetismeret:</i> emberi kommunikáció, beszéd, testbeszéd.</p>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Párbeszéd, odafigyelés, testbeszéd, arcjáték, testtartás, hanglejtés, barátság, öröm, bánat, harag, veszekedés, kibékülés,	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	3. Az osztály és az iskola	Órakeret 4 óra + 2 szab. felh. óra
Előzetes tudás	Az osztály szintjén megélt különböző tapasztalatok a tanórákhoz és egyéb közösségi tevékenységekhez kapcsolódóan.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A többféle közösséghez tartozás felismertetése. Az osztályon belüli összetartozás érzésének megerősítése. Szabályok szerepének és fontosságának megértése a közösség életében. A saját iskolához való kötődés érzésének erősítése.	
Ismeretek/Fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok

<p><i>A mi osztályunk</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – kapcsolataim az osztályban, – közös és különböző tulajdonságaink, – közös szokásaink, – egymás segítése, összetartásunk. <p><i>Az osztály működése</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – közös szabályaink tanórán, szünetben, egyéb helyzetekben, 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom: verbális kommunikáció.</i></p> <p><i>Környezetismeret: magatartásformák, szabályok, viselkedési normák az iskolai környezetben.</i></p> <p><i>Technika, életvitel és gyakorlat: osztály- és iskolai rendezvények, a közösségért végzett munka.</i></p>
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Csoport, közösség, osztály, összetartozás, hagyomány, szabály, szabályalkotás.</p>

<p>Tematikai egység/ Fejlesztési cél</p>	<p>4. Kulturális nemzeti közösség</p>		<p>Órakeret 7 óra + 2 szab. felh. óra</p>
<p>Előzetes tudás</p>	<p>A családban, az iskolában és a lakóhelyen korábbiakban megélt, ciklikusan visszatérő ünnepek és szokások.</p>		
<p>A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai</p>	<p>Annak megértetése, hogy a magyar nemzeti közösség számára fontos összekötő kapocs a közös nyelv, a jelképek, a ciklikusan visszatérő szokások és ünnepek; az ezekkel való azonosulás elősegítése. Ismerkedés Magyarországon élő más népcsoportok kulturális hagyományjaival.</p>		
<p>Ismeretek/Fejlesztési követelmények</p>		<p>Kapcsolódási pontok</p>	
<p><i>A nyelv, ami összeköt</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – milyen nyelvet használunk a családban, szűkebb és tágabb környezetünkben. <p><i>Szokások és jelképek</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – magyarországi népszokások; <p><i>Ünnepek</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – családi ünnepek; – nemzeti és állami ünnepeink. 		<p><i>Magyar nyelv és irodalom: mások véleményének megértése, elfogadása.</i></p> <p><i>Környezetismeret: jeles napok, ünnepek, hagyományok.</i></p> <p><i>Vizuális kultúra: különböző kultúrák tárgyi világával való ismerkedés.</i></p>	
<p>Kulcsfogalmak/</p>	<p>Anyanyelv, nemzeti jelkép, népszokás, családi ünnep, nemzeti és állami</p>		

fogalmak

ünnep.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	5. A környezetem és én – Az épített és a tárgyi világ	Órakeret 2 óra + 2 szab. felh. óra
Előzetes tudás	Helyi vagy múzeumi honismereti tapasztalatok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A múlt értékeinek megőrzése, továbbörökítése. A helyes fogyasztói magatartás alapozása.	
Ismeretek/Fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<p><i>Lakóhelyi épített örökségünk</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – a múlt építészeti emlékei; <p><i>Tárgyaink világa</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – a múlt tárgyi emlékei a családban és a múzeumokban; 		<p><i>Környezetismeret:</i> természeti környezet, hazánk fő nevezetességei, háztartási eszközök.</p> <p><i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> a technika vívmányainak mindennapi használata.</p>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Épített örökség, tárgyi örökség,	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	6. A mindenség és én – születés és elmúlás	Órakeret 4 óra + 2. szab. felh. óra
Előzetes tudás	Ismeretek a születésről, a halálról, az elhunytakra való megemlékezésről.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A kezdet és a vég elvont fogalmának megismertetése a gyerekek életkorának megfelelő szinten.	
Ismeretek/Fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<p><i>Kezdet és vég</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – a dolgok keletkezése és véget érése; – Bibliai ismeretek a világ teremtéséről és végéről. <p><i>A világ megismerése</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – kíváncsiság és információszerzés világunkról; 		<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> elképzelt helyzetek megjelenítése, ismerkedés az információhordozókkal, információ keresése.</p>

	<p><i>Környezetismeret:</i> születés és halál.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> kitalált történetek és szereplők megjelenítése.</p>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Születés, elmúlás, kezdet, vég, élet, halál, túlvilág,

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	<p>A tanuló életkorának és képességének megfelelő szinten képe van saját külső és belső tulajdonságairól.</p> <p>Figyel másokra, egyszerűen ki tudja fejezni érzéseit, gondolatait. Bekapcsolódik csoportos beszélgetésbe.</p> <p>Kialakul szabálytudata, képes a szabályok betartására.</p> <p>Képes másokkal kapcsolatot kialakítani, felnőtt segítségével konfliktusokat feloldani.</p> <p>Érzelmileg kötődik a magyar kultúrához.</p> <p>A múlt értékeinek megismerésére és azok megóvására törekszik.</p>
---	--